

Postbus 5050
NL-3502 JB Utrecht
+31 30 87 820 87
www.AeQui.nl
info@AeQui.nl

HBO-Rechten

Hogeschool Leiden

Adviesrapport van de beoordeling bestaande opleiding
3 en 4 december 2025

Samenvatting

Op 3 en 4 december 2025 is de bacheloropleiding HBO-Rechten van Hogeschool Leiden gevisiteerd. Het totaaloordeel van het panel is **positief**.

Beoogde leerresultaten

De vierjarige bacheloropleiding HBO-Rechten (240 EC) van Hogeschool Leiden leidt studenten op tot responsieve juristen die juridische vraagstukken benaderen met oog voor de maatschappelijke context en de gevolgen van juridisch handelen. De opleiding is gebaseerd op het Landelijk beroeps- en opleidingsprofiel HBO-Rechten 2025 en heeft deze vertaald naar zes leeruitkomsten die aansluiten bij de vijf landelijke beroepscompetenties. De leeruitkomsten zijn geformuleerd op NLQF-niveau 6 en voldoen aan de Dublin descriptoren. De opleiding heeft, mede naar aanleiding van het visitatieadvies uit 2019, een onderscheidend Leids opleidingsprofiel ontwikkeld. Kenmerkend in dit profiel zijn het T-shaped professionalmodel, een generalistische juridische vorming met accent op bestuursrecht, interdisciplinair werken en aandacht voor digitalisering en ethiek. Deze elementen zijn herkenbaar uitgewerkt in de blauwdruk van het nieuwe curriculum. Het panel waardeert dat dit profiel tot stand is gekomen in nauwe samenwerking met docenten, studenten en de Werkveldadviescommissie. Het panel stelt daarmee vast dat de opleiding voldoet aan deze standaard.

Onderwijsleeromgeving

De bacheloropleiding HBO-Rechten van Hogeschool Leiden beschikt over een samenhangend en doordacht programma dat instromende studenten in staat stelt de beoogde leeruitkomsten te realiseren. De opleiding voert vanaf 2025–2026 gefaseerd een nieuw curriculum in. Zowel het oude als het nieuwe curriculum is logisch opgebouwd, met een geleidelijke toename in

complexiteit en zelfstandigheid, en kenmerkt zich door een sterke verbinding tussen juridische kennis, beroepspraktijk en maatschappelijke context. De opleiding werkt met leeruitkomsten en doorlopende leerlijnen, waarin studenten systematisch werken aan juridische kennis, professionele vaardigheden en onderzoekend vermogen. Interdisciplinair leren en werken vormt een belangrijk uitgangspunt, waarbij juridische vraagstukken worden benaderd in samenhang met andere perspectieven.

De stage en het afstudeeronderzoek vormen gezamenlijk het afstudeerprogramma van de bachelor HBO-Rechten. Studenten, alumni en werkveldvertegenwoordigers waarderen deze opzet en ervaren de sterke verbinding tussen leren in de praktijk en het afronden van de opleiding als inhoudelijk waardevol. Het panel constateert wel dat in zowel de stagefase als de afstudeerfase de combinatie van beroepspraktijk, onderzoek en aanvullende onderwijs- en toetsverplichtingen leidt tot een hoge ervaren studiedruk. Dit geldt met name voor ondersteunende modules en aanvullende activiteiten die parallel lopen aan de stage en het afstudeeronderzoek. Tevens constateert het panel dat studenten tijdens de stage en het afstuderen relatief laat worden voorbereid op het uitvoeren van praktijkgericht juridisch onderzoek. De theoretische methodologische basiskennis, zoals het formuleren van onderzoeksvragen en methodologische keuzes, komt pas in het afstudeerprogramma aan bod. Het panel adviseert de opleiding daarom om zowel de stage als het afstudeeronderzoek te herzien in samenhang met het aanvullende onderwijs.

De onderwijsleeromgeving is zorgvuldig ingericht en bestaat uit een samenhangende mix van fysieke en online leeractiviteiten. Blended learning, activerende werkvormen en beroepsgerichte casuïstiek dragen bij aan een stimulerende leeromgeving waarin studenten actief leren toepassen en reflecteren. Het docententeam is deskundig, betrokken en didactisch gekwalificeerd. Docenten zijn sterk verbonden met de beroepspraktijk en werken in een professionele, lerende cultuur. De persoonlijke begeleiding van studenten is goed georganiseerd en sluit aan bij de opleidingsvisie 'wij kennen de student, de student kent ons'. Het panel stelt daarmee vast dat de opleiding voldoet aan deze standaard.

Toetsing

De bacheloropleiding HBO-Rechten beschikt over een adequaat systeem van toetsing. De toetsing is beroepsgericht ingericht en combineert schriftelijke kennistoetsen voor juridische basiskennis met toepassingsgerichte toetsvormen, zoals beroepsproducten, presentaties en assessments. De overgang van het oude naar het nieuwe toetsprogramma verloopt gefaseerd. In het oude programma leidde het grote aantal kleine toetsen tot een hoge toetsdruk, met name in het eerste studiejaar. Het nieuwe programma vermindert deze druk door te werken met grotere, samenhangende toetseenheden van 5 EC in een vaste volgorde. Formatief handelen krijgt in het nieuwe curriculum een structurele plaats en ondersteunt studenten bij het bijsturen van hun leerproces. De kwaliteit van toetsing wordt onder meer geborgd via toetsmatrizen, transparante beoordelingscriteria, kalibratie en het vierogenprincipe. De examencommissie en de toetsborgingscommissie vervullen hun rol onafhankelijk en kritisch. De opleiding handelt proactief rond generatieve AI. AI-risico-inventarisaties en gerichte aanpassin-

gen hebben de kwetsbaarheid van toetsen verminderd. Het panel stelt daarmee vast dat de opleiding voldoet aan deze standaard.

Gerealiseerde leerresultaten

Het panel stelt vast dat studenten de beoogde leeruitkomsten realiseren via een samenhangende combinatie van de stage in het derde jaar en het afstudeeronderzoek in het vierde jaar. Tijdens de stage tonen studenten in een authentieke beroepscontext aan dat zij de competenties Belangen behartigen en Beslissen op eindniveau beheersen. Het afstudeeronderzoek laat zien dat studenten de competenties Analyseren, Adviseren en Organiseren op eindniveau beheersen. De stageportfolio's zijn zorgvuldig opgebouwd en consistent beoordeeld, met inzet van twee examinatoren en structurele kalibratie.

Het merendeel van de beoordeelde afstudeerwerken bevat correcte en relevante juridische analyses en resulteert in bruikbare beroepsproducten voor de opdrachtgever. Eén eindwerk is door het panel als onvoldoende gekwalificeerd. Op basis van nadere gesprekken en gezien de zorgvuldige borging van het eindniveau via het vierogenprincipe, structurele kalibratiesessies en steekproeven door de examencommissie, beschouwt het panel deze bevindingen als incidenteel en niet bepalend voor het gerealiseerde eindniveau van de opleiding als geheel. Tegelijkertijd toonden deze gesprekken dat er nog ruimte voor verbetering is.

Werkveldvertegenwoordigers en alumni bevestigen dat afgestudeerden beschikken over een stevige juridische basis en goed zijn voorbereid op de beroepspraktijk. Het panel stelt daarmee vast dat de opleiding voldoet aan deze standaard.

Aanbevelingen

Met het oog op de toekomst geeft het panel volgende suggesties ter overweging:

Doorontwikkeling afstudeerprogramma

Versnel de herziening van het afstudeerprogramma in samenhang met de curriculumvernieuwing, met nadrukkelijke aandacht voor programmatisch toetsen. Daarbinnen adviseert het panel aandacht voor:

- *Studeerbaarheid* - Neem op korte termijn maatregelen om de ervaren studiedruk tijdens stage en afstuderen te verminderen, bijvoorbeeld door de timing en positionering van ondersteunende onderwijsactiviteiten te herzien en de balans tussen praktijkleren en aanvullende verplichtingen te verbeteren.

- *Beoordeling eindniveau*: versterk de beoordeling van stage en afstuderen waarbij het vooral gaat om de herkansingen, bijvoorbeeld door bij herkansingen standaard een derde, onafhankelijke beoordelaar te betrekken en door gerichte aandacht voor grensgevallen en herkansingen in de kalibratiesessies.

Deze aanbevelingen sluiten aan bij de ingezette koers van de opleiding en zijn bedoeld om de kwaliteit, samenhang en toekomstbestendigheid van het programma verder te versterken.

Alle standaarden van het NVAO kader zijn positief beoordeeld. Op die grond geeft het panel een positief advies inzake accreditatie van de opleiding HBO-Rechten.

Namens het voltallige visitatiepanel,
Utrecht, februari 2026

Peter de Vries
Voorzitter

Yvet Blom
Secretaris

Inleiding

Profiel

Hogeschool Leiden is een middelgrote, multi-sectorale hogeschool, gevestigd op het Leiden Bio Science Park. De hogeschool is georganiseerd in vijf faculteiten: Educatie, Gezondheidszorg, Management & Bedrijf, Science & Technology en Sociaal Werk & Toegepaste Psychologie. Binnen deze faculteiten worden voltijd-, deeltijd- en duale opleidingen aangeboden op associate degree-, bachelor- en masterniveau. In totaal telt Hogeschool Leiden ruim 12.000 studenten en ongeveer 1.500 medewerkers.

De bacheloropleiding HBO-Rechten valt, samen met de bacheloropleidingen Commerciële Economie, Communicatie, Human Resource Management, Sociaal Juridische Dienstverlening, de duale associate degree en bacheloropleiding Management in de Zorg, onder de Faculteit Management & Bedrijf (M&B). De opleidingen binnen de faculteit M&B richten zich op het ontwikkelen van competenties waarmee studenten complexe maatschappelijke vraagstukken interdisciplinair, flexibel en op verbindende wijze leren oplossen, met oog voor duurzame impact op de samenleving.

Opleiding

De bacheloropleiding HBO-Rechten van Hogeschool Leiden is een vierjarige voltijdopleiding met een studielast van 240 EC. De opleiding leidt studenten op tot responsieve juristen: juridische professionals die wet- en regelgeving correct toepassen, en daarnaast de maatschappelijke context en gevolgen van juridisch handelen meewegen. Kenmerkend is de combinatie van een stevige juridische kennisbasis met vaardigheden op het gebied van communicatie, ICT, bedrijfsvoering, bestuur en beleid, sociologie en politicologie (de zogenoemde T-shaped professional). Afgestudeerden vinden werk in onder

meer de advocatuur, uitvoeringsorganisaties, gemeenten en provincies, rechtsbijstandsverzekeraars en het mkb. Op het moment van het locatiebezoek telt de opleiding ruim 1.100 studenten.

De bacheloropleiding HBO-Rechten kenmerkt zich door het centraal stellen van de beroepspraktijk in het onderwijs. Het werkveld is betrokken bij onder meer de ontwikkeling van het onderwijs, praktijkopdrachten, stages en het afstuderen. Daarnaast is het Kenniscentrum Toegepaste Brede Welvaart betrokken bij het onderwijs, onder meer door het inbrengen van praktijkgericht onderzoek en actuele maatschappelijke vraagstukken.

De visitatie

Hogeschool Leiden heeft AeQui opdracht gegeven de visitatie uit te voeren bij deze opleiding (zie bijlage 1 voor de administratieve gegevens). Hiertoe heeft AeQui in samenwerking met de opleiding een onafhankelijk en ter zake kundig panel samengesteld, zie bijlage 2. Met vertegenwoordigers van de opleiding heeft een voorbereidend gesprek plaatsgevonden.

De visitatie is uitgevoerd op basis van het Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs Nederland, volgens het programma dat in bijlage 3 is weergegeven. De instelling heeft een erkenning ITK, en daarom zijn vier standaarden getoetst. Het panel heeft zich tijdens het voorbereidend overleg en afsluitend bij de oordeelsvorming georiënteerd op het cluster waarin deze opleiding geplaatst is. De benodigde kennis daarvoor was aanwezig in (een deel van) het panel.

Er is een open spreekuur ingesteld voorafgaand aan de visitatie, hiervoor heeft zich één persoon

aangemeld die echter, ondanks herhaalde contactverzoeken, verder niet van zich heeft laten horen.

Tijdens de vorige visitatie zijn aanbevelingen voor verdere ontwikkeling gedaan. De opleiding heeft daarop actie ondernomen (zie bijlage 4). Het panel heeft deze opvolging integraal betrokken in haar overwegingen bij de huidige beoordeling.

Het panel heeft de beoordeling in onafhankelijkheid uitgevoerd; het panel heeft de benodigde informatie gekregen om tot een beoordeling te komen. Aan het einde van de visitatie is de opleiding in kennis gesteld van de bevindingen en conclusies.

Op initiatief van de opleiding zal in 2026 een ontwikkelgesprek worden gepland. De resultaten van dit ontwikkelgesprek hebben geen invloed op de in dit rapport weergegeven beoordeling.

Beoogde leerresultaten

Standaard 1: De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Bevindingen

De bacheloropleiding HBO-Rechten van Hogeschool Leiden leidt studenten op tot zogenoemde responsieve juristen. Responsieve juristen richten zich niet uitsluitend op de juridisch juiste toepassing van wet- en regelgeving, maar wegen ook de context en maatschappelijke gevolgen van juridisch handelen mee voor burgers, organisaties en samenleving. De opleiding is gebaseerd op het T-shaped professional model dat gericht is op het ontwikkelen van een stevige juridische kennisbasis (de staander van de T), gecombineerd met vaardigheden op het gebied van communicatie, ICT, bedrijfsvoering, bestuur en beleid, sociologie en politicologie (de legger van de T).

Beoogde leeruitkomsten

De bachelor heeft voor het opstellen van de beoogde leeruitkomsten gebruikgemaakt van het Landelijk beroeps- en opleidingsprofiel HBO-Rechten 2025. Het landelijke profiel is opgesteld door het Landelijk Opleidingsoverleg (LOO) en beschrijft het beroepsbeeld, de functies, beroepsrollen en vijf beroepscompetenties van hbo-juristen. De vijf beroepscompetenties zijn analyseren, adviseren, belangen behartigen, beslissen en organiseren. De beroepscompetenties zijn afgestemd op de Dublin descriptor en het NLQF-niveau 6.

Op basis van het Landelijke beroeps- en opleidingsprofiel heeft de hogeschool het zogenoemde Leidse profiel ontwikkeld. Het Leidse profiel is aangescherpt naar aanleiding van het visitatieadvies uit 2019. In dat advies werd de hogeschool gevraagd om duidelijke keuzes te maken op het gebied van de ambities en inhoud

van de bachelor. In samenwerking met docenten, studenten, onderwijskundigen en vertegenwoordigers uit het werkveld in de omgeving Leiden en Den Haag is een onderscheidend profiel tot stand gekomen. Het Leidse profiel bestaat uit de volgende uitgangspunten:

- het T-shaped model (een stevige juridische kennisbasis gecombineerd met professionele vaardigheden),
- een generalistische juridische vorming met een lichte nadruk op bestuursrecht,
- interdisciplinair (samen)werken binnen juridische en maatschappelijke vraagstukken;
- het opleiden van responsieve juristen met oog voor maatschappelijk en ethisch verantwoord handelen,
- het verantwoord inzetten van digitale middelen voor efficiënte en adequate geschillenbeslechting, met specifieke aandacht voor generatieve AI en de impact daarvan op de juridische praktijk.

De uitgangspunten van het Leidse profiel vormen de basis voor zes leeruitkomsten van de bachelor (zie bijlage 5 leeruitkomsten voor een uitgebreide uitwerking):

1. Juridische kennis
2. Communicatieve vaardigheden
3. Maatschappelijk besef
4. Onderzoek
5. Digitalisering
6. Managementvaardigheden

De leeruitkomsten beschrijven de landelijke competenties, beoogde kennis, professionele houding en gedrag waar afgestudeerde hbo-juristen over moeten beschikken.

Tijdens het locatiebezoek maakte het panel via een video en de gesprekken met vertegenwoordigers van de juridische beroepspraktijk kennis met de verschillende beroepsrollen die een jurist na het succesvol afronden van de opleiding kan vervullen. De video en speeddates belichten de verscheidenheid van juridische functies buiten de klassieke context van de rechtspraak. Het panel merkt op dat deze beroepsrollen niet expliciet zijn uitgewerkt in het zelfevaluatie-rapport. De video en de gesprekken met vertegenwoordigers van de juridische beroepspraktijk hebben dit beroepsbeeld tijdens het locatiebezoek verduidelijkt.

Nieuw curriculum

Het Leidse profiel en de bijbehorende leeruitkomsten vormen de inhoudelijke basis voor het ontwerpen van een nieuw curriculum van de bacheloropleiding HBO-Rechten. Bij het ontwerp van het nieuwe curriculum is daarnaast gebruikgemaakt van uitgangspunten voor onderwijs en leren van Hogeschool Leiden en de faculteit Management & Bedrijf (M&B), waar de opleiding HBO-Rechten deel van uitmaakt. Op basis van deze kaders is, na gedegen onderzoek en consultatie van docenten, studenten, onderwijskundigen en vertegenwoordigers uit het werkveld, een blauwdruk ontwikkeld voor het nieuwe curriculum.

In de midterm audit van 2024 is bevestigd dat de opleiding met deze blauwdruk een solide basis heeft gelegd voor een arbeidsmarktrelevante, actuele en toekomstbestendige opleiding. In het nieuwe curriculum staat toekomstgericht onderwijs centraal, met nadruk op beroepsgericht opleiden, de ontwikkeling van brede vaardigheden en interdisciplinair leren en werken (ILW).

Aansluiting werkveld

De opleiding onderhoudt structurele en intensieve relaties met het werkveld. Tot en met het

academisch jaar 2023–2024 beschikte de opleiding over een Beroepenveldcommissie (BVC), die fungeerde als klankbord bij de ontwikkeling en actualisatie van het curriculum en verantwoordelijk was voor het aanleveren van beroepsauthentieke casuïstiek en dossiers.

In 2023 is de BVC vervangen door een Werkveldadviescommissie (WAC). Deze commissie kent een bredere samenstelling en weerspiegelt het diverse werkveld waarin hbo-juristen werkzaam zijn. De WAC bestaat uit negentien leden en vervult een strategische adviesrol ten aanzien van trends en ontwikkelingen in de juridische beroepspraktijk. De commissie is nauw betrokken geweest bij de totstandkoming van het Leidse profiel en denkt actief mee over de inhoud van het onderwijs in het nieuwe curriculum. De samenwerking met het werkveld krijgt daarnaast vorm via stages, praktijk- en afstudeeropdrachten, gastcolleges en oriënterende in-housedagen.

Werkveldvertegenwoordigers waar het panel mee sprak (WAC-leden en praktijkpartners), bevestigen de behoefte vanuit de praktijk aan responsieve juristen. Volgens hen is het werkveld gebaat bij afgestudeerden met een gedegen juridische kennisbasis, die oog hebben voor de organisatie, de burger en de bredere maatschappelijke context. Er is met name behoefte aan juristen die niet alleen weten wat juridisch wel en niet is toegestaan, maar die tevens kunnen beoordelen wat passend is binnen een specifieke situatie.

De werkveldvertegenwoordigers gaven aan zeer tevreden te zijn over de samenwerking met Hogeschool Leiden. Ze waarderen het feit dat er een actieve rol voor hen is weggelegd bij het leerproces van studenten. Tevens vinden de werkveldvertegenwoordigers dat Hogeschool Leiden adequaat omgaat met de feedback die

wordt gegeven op de opzet en de inhoud van het curriculum.

Aansluiting praktijkgericht onderzoek

Het doen van praktijkgericht onderzoek binnen de opleiding is verbonden aan het Kenniscentrum Toegepaste Brede Welvaart van de faculteit Management & Bedrijf. Vóór de oprichting van het Kenniscentrum in 2025, waar alle opleidingen van de faculteit M&B onder vallen, hadden de opleidingen allen een eigen lectoraat. Voor de bachelor HBO-Rechten was dat het lectoraat Recht & Rechtvaardigheid. Het Kenniscentrum Toegepaste Brede Welvaart richt zich op het verbinden van disciplines binnen de thema's een gezonde leefomgeving en een inclusieve samenleving. Enkele docenten van de opleiding HBO-Rechten zijn als onderzoeker actief betrokken bij het kenniscentrum en dragen daarmee bij aan een structurele verbinding tussen onderwijs en praktijkgericht onderzoek.

In overleg met het kenniscentrum heeft de opleiding een leeruitkomst op het gebied van onderzoek geformuleerd. Deze leeruitkomst is richtinggevend voor de verdere en meer samenhangende inbedding van praktijkgericht onderzoek in het curriculum.

Overwegingen

Het panel stelt vast dat Hogeschool Leiden met de bacheloropleiding HBO-Rechten een relevante en praktijkgerichte opleiding aanbiedt die studenten opleidt tot startbekwame en toekomstgerichte responsieve juristen.

De beoogde leeruitkomsten zijn gebaseerd op het Landelijk beroeps- en opleidingsprofiel HBO-Rechten 2025. De leeruitkomsten sluiten aan bij de vijf landelijke beroepscompetenties en zijn geformuleerd op NLQF-niveau 6, in overeenstemming met de Dublin descriptoren. Daarmee stelt het panel vast dat de opleiding

voldoet aan de geldende nationale en internationale kwalificatieraamwerken.

Het panel waardeert dat de opleiding de aanbeveling van de vorige visitatie om tot een scherper en onderscheidend opleidingsprofiel te komen, adequaat heeft opgevolgd. De opleiding maakt met het Leidse profiel duidelijke keuzes die zichtbaar terugkomen in (de blauwdruk van) het nieuwe curriculum. Zowel het Leidse profiel als het nieuwe curriculum zijn tot stand gekomen in samenspraak met docenten, studenten en vertegenwoordigers uit het werkveld en worden daardoor breed binnen de opleiding gedragen.

De beoogde leeruitkomsten bieden een goede basis voor het opleiden van hbo-juristen voor een breed palet aan juridische beroepsrollen. Het panel merkt op dat deze beroepsrollen in het zelfevaluatie rapport summier waren uitgewerkt. Tijdens het locatiebezoek heeft het panel, mede dankzij een getoonde voorlichtingsvideo en de gesprekken met vertegenwoordigers van de juridische beroepspraktijk, alsnog een helder beeld kunnen vormen van de beroepsrollen waarvoor de opleiding opleidt. Het panel adviseert Hogeschool Leiden om de juridische beroepsrollen explicieter naar voren te laten komen in de voorlichting aan potentiële studenten.

Het panel waardeert de nauwe en structurele betrokkenheid van het werkveld bij de opleiding. De Werkveldadviescommissie (WAC) is deskundig en actief en vormt een relevante afspiegeling van het juridische werkveld. Naast de formele overlegmomenten voorzien werkveldvertegenwoordigers de opleiding regelmatig van inhoudelijke feedback. Deze betrokkenheid, onder meer via de WAC, draagt bij aan de actualiteit en arbeidsmarktrelevantie van de beoogde leeruitkomsten en het curriculum. Werk-

veldvertegenwoordigers bevestigden de behoefte aan responsieve juristen met een gedegen juridische kennisbasis en oog voor maatschappelijke context.

Daarnaast is het panel positief over de verbinding tussen de opleiding en het praktijkgericht onderzoek binnen het Kenniscentrum Toegepaste Brede Welvaart. Hoewel het kenniscentrum nog in ontwikkeling is, ziet het panel dat onderzoeksinzichten reeds worden benut in het onderwijs en bijdragen aan de inhoudelijke verdieping van de leeruitkomsten, onder meer op het gebied van mensenrechten, diversiteit en inclusie. Het panel moedigt de opleiding aan om

deze verbinding in de verdere ontwikkeling van het curriculum verder te versterken, bijvoorbeeld door onderzoeksresultaten systematischer te vertalen naar onderwijsinhoud, studenten actiever te betrekken bij lopend praktijkgericht onderzoek en kennisdeling tussen onderzoekers en docenten verder te intensiveren.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt het panel dat de opleiding voldoet aan deze standaard.

Onderwijsleeromgeving

Standaard 2: Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Bevindingen

De bacheloropleiding HBO-Rechten heeft een nominale studieduur van vier jaar (240 EC). De opleiding kenmerkt zich door beroepsgericht en interdisciplinair onderwijs, met casuïstiek die relevant is voor het beroep van hbo-jurist. De opleiding biedt een veilige en stimulerende leeromgeving, met veel aandacht voor interactie en persoonlijke begeleiding.

Visie op onderwijs en leren

Het nieuwe curriculum, dat gefaseerd wordt ingevoerd vanaf het academisch jaar 2025–2026, is uitgewerkt binnen de kaders van het Koersplan (2024) en de facultaire visie op leren van de faculteit M&B. Deze kaders zijn voor de opleiding HBO-Rechten uitgewerkt door het werken met leeruitkomsten, flexibele onderwijseenheden, interdisciplinair leren en werken (ILW) en een gezamenlijk facultair minoren aanbod.

Interdisciplinair opleiden wordt binnen de faculteit gezien als een noodzakelijke voorwaarde om studenten voor te bereiden op een complexe en snel veranderende beroepspraktijk. Deze visie sluit aan bij het sectorplan Hoger Economisch Onderwijs, waarin het belang van 21st century skills en het vermogen tot interdisciplinair denken en samenwerken wordt benadrukt. Voor de opleiding HBO-Rechten betekent dit dat juridische vraagstukken structureel worden benaderd in samenhang met andere relevante perspectieven, passend bij het profiel van de responsieve jurist en de beoogde leeruitkomsten van de opleiding.

Curriculum - nieuw (jaar 1)

De bachelor HBO-Rechten werkt met zes leeruitkomsten, die zijn gekoppeld aan zes leerlijnen. Elke leerlijn beschrijft de doorlopende ontwikkeling van studenten binnen de betreffende leeruitkomsten. De opleiding heeft de leeruitkomst-leerlijnen voor elke module vertaald naar leerdoelen.

Het eerste studiejaar van het nieuwe curriculum bestaat uit vier onderwijsblokken van elk 15 EC. De blokken duren tien weken en zijn ingericht rond een juridisch of maatschappelijk thema. Elk onderwijsblok is opgebouwd uit drie vaste onderdelen: de kennislijn (theorie), de beroepsproductlijn (toepassing en vaardigheden) en de contextlijn (maatschappelijke en ethische verdieping). In elk blok volgen studenten drie modules van elk 5 EC, één per horizontaal doorlopende leerlijn. Op deze manier werken studenten structureel aan een stevige juridische basis, die steeds wordt geplaatst in een beroepsmatige en maatschappelijke context. Hierdoor leren studenten niet alleen wat juridisch juist is, maar ook waarom juridische kennis relevant is voor concrete beroepssituaties. Binnen de modules werken studenten daarnaast aan hun onderzoekend vermogen, geïntegreerd in de vakinhoud en beroepsopdrachten. Naarmate de studie vordert, worden de beroepsopdrachten complexer en neemt de zelfstandigheid van studenten toe.

Opleidingsvertegenwoordigers lichtten toe dat in de thematische opbouw van het eerste studiejaar de belangrijkste rechtsgebieden herkenbaar aan bod komen. De opleiding heeft daarbij bewust gekozen voor een accentuering van het

bestuursrecht, omdat veel afgestudeerden in dit domein werkzaam zijn. Studenten die zich verder willen verdiepen in een specifiek rechtsgebied krijgen hiervoor ruimte in de latere studie-jaren (jaar 3 en 4), tijdens de praktijkstage, minoren en het afstudeeronderzoek.

In het eerste jaar is 20 EC gereserveerd voor de ontwikkeling van brede vaardigheden, zoals studievoordigheden, managementvaardigheden en professionele taal- en gespreksvaardigheden. Het ontwikkelen van dergelijke vaardigheden is verspreid over de drie lijnen en de vaardigheden komen terug in alle blokken. Studenten maken hun persoonlijke en professionele ontwikkeling inzichtelijk in het portfolio RechtVaardig. In blok 4 nemen studenten deel aan een interdisciplinaire week met studenten van andere opleidingen binnen de faculteit M&B.

In het onderwijs is expliciet aandacht voor het werken met digitale systemen. Docenten geven aan studenten te willen voorbereiden op de digitalisering van het juridisch werkveld, met specifieke aandacht voor generatieve AI (GenAI). Zowel docenten als werkveldvertegenwoordigers constateren dat GenAI invloed heeft op juridische werkzaamheden. Enerzijds kan verantwoord gebruik leiden tot tijdswinst en efficiëntie; anderzijds vraagt het kritisch en bewust inzetten van GenAI om blijvende aandacht voor de gevolgen van juridische besluitvorming voor mens en maatschappij en voor het waarborgen van de menselijke maat. Juist wanneer GenAI wordt ingezet bij juridische besluitvorming en handelen, vormen ethiek en mensenrechten een onlosmakelijk onderdeel van het onderwijs.

Eerstejaars studenten van de bachelor HBO-Rechten geven aan de samenhang en opbouw van het nieuwe curriculum als positief te ervaren. Tegelijkertijd merken zij op dat, omdat zij het eerste cohort zijn dat het nieuwe curriculum

volgt, er soms onduidelijkheid bestaat over de lesstof en de toetsing. Opleidingsvertegenwoordigers geven aan dat zij de feedback van studenten benutten om het onderwijs verder aan te scherpen.

Ten tijde van het locatiebezoek was het tweede studiejaar van het nieuwe curriculum nog in ontwikkeling. Studenten die vóór het academisch jaar 2025–2026 zijn gestart met de bacheloropleiding HBO-Rechten volgen het oude curriculum.

Curriculum - oud (jaar 2, 3 en 4)

In het tweede jaar volgen studenten vier roterende onderwijsblokken met elk een looptijd van tien weken. In de onderwijsblokken wordt een beroepsrol gekoppeld aan een thema. Elk blok bestaat uit een hoofdmodule en een projectmodule. In de hoofdmodule verwerven studenten specifieke juridische kennis. Die kennis wordt toegepast in de projectmodule waarin studenten werken aan authentieke casuïstiek en dossiers.

In het derde en vierde jaar krijgen studenten geleidelijk meer keuzevrijheid door middel van de stage, minoren en het afstudeertraject. In het derde studiejaar staat de praktijkstage centraal. De praktijkstage vormt onderdeel van het afstudeerprogramma en heeft een looptijd van veertig weken. Studenten lopen vier dagen per week stage en volgen één dag per week onderwijs in de vorm van intervisie en ondersteunende modules. De stage bestaat uit twee delen. In het eerste deel passen studenten hun juridische kennis en vaardigheden toe in de beroepspraktijk. Zij werken volgens de richtlijnen, werkprocessen en procedures van de stageorganisatie en analyseren juridische vraagstukken in complexe praktijksituaties. In het tweede deel van de stage voeren studenten, naast hun reguliere werkzaamheden, een praktijkgericht juridisch onderzoek uit binnen de stageorganisatie. Dit

onderzoek bereidt studenten voor op het afstudeerprogramma (zie standaard 4).

Ter voorbereiding op de stage wordt in het tweede studiejaar een stagemarkt voor studenten georganiseerd waar verschillende organisaties aanwezig zijn. Vooraf toetst de stagecoördinator of een stageplek voldoende mogelijkheden biedt om het eindniveau van de competenties te behalen en om de opgedane kennis en vaardigheden in de praktijk toe te passen.

Studenten, alumni en werkveldvertegenwoordigers zijn positief over de stage en beschouwen deze als een goede voorbereiding op de beroepspraktijk. Tegelijkertijd geven studenten aan een hoge studiedruk te ervaren door de combinatie van stage en onderwijsverplichtingen. Vertegenwoordigers van de curriculumcommissie erkennen dit aandachtspunt en hebben aangegeven dat het onderwerp bij hen op de agenda staat. In het nieuwe curriculum wordt daarom de stage verkort naar dertig weken. Hoewel de huidige stage van veertig weken als zeer waardevol wordt ervaren, zien docenten dat studenten de beoogde professionele ontwikkeling doorgaans met dertig weken ook bereiken. Daarnaast gaven de vertegenwoordigers aan te overwegen om een van de ondersteunende modules op te splitsen en deels in het tweede studiejaar aan te bieden.

In de eerste twee blokken van het vierde jaar volgen studenten 30 EC aan minoren binnen of buiten de faculteit. Studenten kiezen minoren gericht op verdieping of verbreding van kennis en vaardigheden. De opleiding HBO-Rechten biedt vier minoren aan, te weten Kanton, Rechtsfilosofie, Notarieel Recht, Praktisch Vermogensrecht en BPR, en The international professional in the public sector. Studenten kunnen daarnaast ook kiezen voor minoren van andere opleidingen van Hogeschool Leiden of van andere hogescholen in binnen- en buitenland.

Het derde en vierde blok van het vierde studiejaar staan in het teken van het afstudeertraject (30 EC). Studenten ronden de opleiding af binnen een praktijkgerichte leeromgeving, waarin zij individueel werken aan een juridisch vraagstuk bij een organisatie in het juridisch werkveld of binnen een Living Lab van de hogeschool. Binnen de Living Labs werken studenten samen met docenten en vertegenwoordigers uit het werkveld aan actuele maatschappelijke vraagstukken. Deze leeromgeving biedt studenten de mogelijkheid om hun opleiding af te sluiten in een context waarin onderwijs, praktijk en onderzoek samenkomen (zie standaard 4 voor een nadere uitwerking van het afstudeertraject).

Onderzoek

Studenten werken gedurende de opleiding aan het analyseren van juridische en maatschappelijke vraagstukken en ontwikkelen daarbij een onderzoekende houding. In de eerste studiejaar ligt de nadruk vooral op het analyseren van casuïstiek en het toepassen van juridische kennis in praktijksituaties. In het derde jaar voeren studenten tijdens hun stage een praktijkgericht juridisch onderzoek uit binnen de stageorganisatie, ondersteund door het vak 'Onderzoek op stage'. Ook het afstudeeronderzoek in het vierde jaar wordt begeleid door een aanvullend kennisvak gericht op onderzoeksmethodologie. Uit gesprekken met studenten en docenten kwam naar voren dat deze opzet in de praktijk niet altijd optimaal werkt. De combinatie van een afzonderlijk onderzoeksvak, en de vakken Zakelijke gespreksvoering, het Schrijfcafé en bedrijfspresentatie naast het uitvoeren van het afstudeeronderzoek leidt tot een hoge studiedruk, en de aangeboden onderzoeksinhoud blijkt in sommige gevallen onvoldoende geïntegreerd in het uiteindelijke afstudeerproduct. Studenten vinden de timing van de vakken tijdens het afstudeertraject onlogisch. Ze volgen deze vakken liever voorafgaand aan het afstu-

deren. Op die manier kunnen studenten de verworven vaardigheden gericht en effectiever inzetten tijdens de afstudeerfase. Het panel adviseert de opleiding om deze constructie kritisch te heroverwegen bij de verdere doorontwikkeling van het curriculum. De opleiding heeft aangegeven hier werk van te maken.

De opleiding heeft met het nieuwe curriculum de ambitie om de verbinding met het (nieuwe) Kenniscentrum Toegepaste Brede Welvaart te versterken. Docenten van de opleiding HBO-Rechten zijn deels werkzaam binnen het kenniscentrum en brengen inzichten uit lopend onderzoek actief terug in het onderwijs. Zo zijn onderzoeksresultaten op het gebied van mensenrechten inmiddels verwerkt in het curriculum, onder meer in het eerste onderwijsblok van jaar 1.

Vanaf het tweede studiejaar doen studenten in het nieuwe curriculum onderzoek naar interdisciplinaire vraagstukken binnen de ILW-blokken (Interdisciplinair Leren en Werken). Deze onderwijsblokken vormen volgens opleidingsvertegenwoordigers een verrijking van het onderwijs. Studenten analyseren hierin actuele maatschappelijke vraagstukken in en met de praktijk. Studenten van de opleiding HBO-Rechten benaderen deze vraagstukken primair vanuit een juridisch perspectief en leren deze te plaatsen in samenhang met inzichten uit andere disciplines. Het Kenniscentrum Toegepaste Brede Welvaart is betrokken bij de inhoudelijke invulling van de ILW-blokken en bij de keuze van passende onderzoeksmethoden.

Leeromgeving

De visie op leren van de faculteit M&B vormt de basis voor de leeromgeving van de opleiding HBO-Rechten. In de visie op leren vormen vier bouwstenen de basis voor het onderwijs: leren in de praktijk, samen leren, leren om een zelfbewuste professional te worden en leren om te leren. Deze bouwstenen komen in het onderwijs

onder meer tot uiting in het werken met beroepsgerichte casuïstiek, samenwerking in groepen, reflectie op professioneel handelen en het stimuleren van eigenaarschap over het eigen leerproces.

De opleiding biedt een goede, samenhangende mix van fysieke en online leeractiviteiten (blended learning). Voor de online leeractiviteiten wordt gebruikgemaakt van Brightspace. Voor iedere module is een e-learning ontwikkeld met onder meer kennisclips, online vragen en opdrachten. Tijdens de fysieke lessen staat de toepassing van opgedane kennis en vaardigheden centraal. Er wordt gewerkt met activerende werkvormen, zoals het uitwerken van casuïstiek in groepsverband, het presenteren van bevindingen en het simuleren van beroepssituaties. Docenten kunnen in Brightspace volgen hoe studenten opdrachten hebben uitgevoerd en sluiten daar in de lessen op aan.

Naast de lessen roostert de opleiding campustijd in. Tijdens de zogenoemde campustijd kunnen studenten individueel of in groepsverband aan opdrachten werken. Docenten zijn aanwezig voor eventuele begeleiding en om vragen te beantwoorden.

Studenten vinden de combinatie van online voorbereiden voor de les en deelname aan fysieke lessen, waar ruimte is voor interactie, verdieping en uitwisseling, goed. De studenten merken echter op dat zij zich door het online onderwijs in Brightspace soms voldoende voorbereid voelen en daarom de fysieke bijeenkomsten overslaan. Tot het academisch jaar 2024–2025 had de bachelor, in verband met de pandemie, nog een facultaire aanwezigheidsplicht. Docenten zeggen dat het afschaffen van de aanwezigheidsplicht een bewuste keuze geweest is. Een verplichte aanwezigheid past niet bij het uitgangspunt van eigenaarschap en zelfregie van studenten.

Instroom, doorstroom en uitstroom

Om toegelaten te worden tot de bacheloropleiding HBO-Rechten moeten studenten beschikken over een mbo-4-, havo- of vwo-diploma. 21-plussers kunnen instromen via een 21+ toelatingstoets. De jaarlijkse instroom van de bachelor bedraagt ongeveer 380 studenten. In het academisch jaar 2025–2026 is de instroom met circa 25% gestegen. De opleiding schrijft deze groei mede toe aan een aangepaste huisstijl en meer gerichte wervingsactiviteiten, waaronder naast open dagen proefstuderen en meeloopdagen.

De bacheloropleiding HBO-Rechten kent relatief lage diplomarendementen, met name als gevolg van een hoge uitstroom in of na het eerste studiejaar. Deze voortijdige uitstroom ligt al meerdere jaren tussen de 50% en 60%. Opleidingsvertegenwoordigers gaven aan dat een substantieel deel van deze uitstroom samenhangt met het feit dat studenten de propedeuse HBO-Rechten benutten als opstap naar een universitaire rechtenopleiding. Daarnaast trekt de opleiding relatief veel studenten aan die bij aanvang van de studie nog twijfelen over de voor hen meest passende onderwijsroute binnen het juridische domein.

Naast deze opleidingsspecifieke factoren heeft ook de coronapandemie bijgedragen aan de daling van de bachelor-rendementen. Deze ontwikkeling is zichtbaar binnen de gehele hogeschool en hangt samen met meerdere, samenwerkende oorzaken, waaronder verminderde binding en studievertraging tijdens en na de pandemie.

De faculteit Management & Bedrijf en de opleiding hebben daarom de afgelopen jaren verschillende maatregelen genomen om het studentsucces te vergroten. Zo is de doorstroomeis voor overgang naar het tweede en derde studiejaar verlaagd van 60 EC naar 45 EC en is de

facultaire aanwezigheidsplicht afgeschaft. Daarnaast zet de opleiding in op versterking van de studiekeuzebegeleiding en op intensieve begeleiding in het eerste studiejaar, met als doel studenten tijdig te ondersteunen bij het maken van weloverwogen studieloopbaankeuzes. In de studievoorlichting besteedt de opleiding expliciet aandacht aan verschillende studieloopbaanroutes en aan doorstroommogelijkheden naar de universiteit. In samenwerking met de Universiteit Leiden en de Erasmus Universiteit Rotterdam worden zogenoemde wisselstroomafspraken ontwikkeld om een soepele overgang tussen hbo en wo te faciliteren. Studenten worden daarnaast geïnformeerd over de inhoudelijke en didactische verschillen tussen hbo- en wo-rechtenopleidingen.

Studenten die langer dan vijf jaar staan ingeschreven (langstudeerders) zijn grotendeels in beeld. De opleiding investeert veel tijd in de persoonlijke begeleiding van deze groep studenten en is aangesloten bij een hogeschoolbrede werkgroep die zich richt op dit thema.

Team

De opleiding HBO-Rechten beschikt over een betrokken en deskundig team bestaande uit 68 medewerkers. Het team bestaat uit docenten, een opleidingsmanager, vier teamleiders en diverse ondersteunende medewerkers. Het opleidingsmanagement is nauw betrokken bij het onderwijs en verzorgt ook zelf onderwijs. Docenten hebben uiteenlopende professionele achtergronden en ervaring en zijn vrijwel allemaal afkomstig uit de beroepspraktijk. De docenten zijn didactisch gekwalificeerd en in (nagenoeg) volledige aanstelling werkzaam bij de hogeschool. Docenten beschikken minimaal over een bachelordiploma; de meeste docenten hebben een masterdiploma. Tevens zijn er verschillende docenten uit het docententeam gepromoveerd of volgen een promotietraject. Een deel van het docententeam is actief betrokken

bij het Kenniscentrum Toegepaste Brede Welvaart of neemt deel aan innovatieve onderwijsprojecten. Studenten zijn zeer positief over hun docenten. Ze waarderen met name de persoonlijke benadering en betrokkenheid van docenten. Dit komt tevens naar voren in studentevaluaties en landelijke tevredenheidsonderzoeken.

In de afgelopen jaren heeft de bacheloropleiding HBO-Rechten ingrijpende inhoudelijke en didactische veranderingen doorgemaakt, waaronder de ontwikkeling en invoering van het nieuwe curriculum. De curriculumcommissie heeft een regisserende rol vervuld in dit veranderproces. Docenten zijn actief betrokken via teamdagen, ontwikkelgroepen en de gesprekscyclus. De onderwijsvernieuwing heeft geleid tot herontwerpkeuzes in inhoud, didactiek en docentrollen. De opleiding heeft bij het maken van deze keuzes goed gekeken naar de positionering van de opleiding, de aansluiting op het werkveld en de profilering als opleiding voor responsieve juristen. In het nieuwe curriculum wordt van docenten een meer coachende rol verwacht, passend bij het werken met leeruitkomsten en de oplopende zelfstandigheid van studenten. Opleidingsvertegenwoordigers gaven aan dat sommige keuzes soms tot teleurstellingen onder docenten leidden. Deze keuzes zijn echter gezamenlijk en in goed overleg gemaakt. Docenten zijn in het nieuwe curriculum breder inzetbaar geworden en vervullen rollen binnen verschillende modules.

Scholing en professionalisering zijn structureel ingebed en vinden zowel individueel als in teamverband plaats. In de afgelopen jaren lag de focus onder meer op het verantwoord gebruik van AI in het onderwijs, digitale didactiek, coachingsvaardigheden, formatief handelen en inclusief onderwijs. Daarnaast is er ruimte voor individuele professionalisering, afgestemd op

achtergrond en ontwikkelbehoefte van docenten.

Nieuwe docenten nemen deel aan het inwerkprogramma van Hogeschool Leiden, dat bestaat uit kennismakingsdagen, basiscursussen en interview. Zij worden gekoppeld aan een ervaren docent binnen de opleiding. Afhankelijk van hun werkervaring en kwalificaties volgen nieuwe docenten in hun eerste of tweede jaar de Basis-kwalificatie Examinering (BKE) of de Basisdidactische Bekwaamheid (BDB).

Studentbegeleiding

De opleiding hecht sterk aan persoonlijke begeleiding. Het panel herkent hierin duidelijk de opleidingsvisie 'wij kennen de student, de student kent ons'. Studenten geven aan de begeleiding als persoonlijk en betrokken te ervaren en voelen zich gezien en gehoord door mentoren, stagedocenten en ondersteunende diensten.

Studenten worden vanaf week 0 begeleid via de module SLB (studieloopbaanbegeleiding). In deze module maken nieuwe studenten kennis met de opleiding, hun medestudenten en hun mentor (ook wel studieloopbaanbegeleider of Connectcoach). Mentoren zijn gedurende het eerste studiejaar het eerste aanspreekpunt en begeleiden studenten bij studievoortgang, samenwerking en studievaardigheden. De focus ligt daarbij op binding met de opleiding, reflectie, het ontwikkelen van effectieve leerstrategieën en leren samenwerken. In het tweede studiejaar vindt begeleiding grotendeels plaats op initiatief van studenten en wordt deze aangevuld met klassikale bijeenkomsten ter voorbereiding op de stage.

Tijdens de stage in het derde studiejaar worden studenten begeleid door een stagedocent van de opleiding en een werkbegeleider binnen de stageorganisatie. De stagedocent organiseert

interviewbijeenkomsten in kleine groepen en biedt coaching gericht op de professionele ontwikkeling van studenten. Studenten en alumni geven aan deze vorm van begeleiding en intervisie als waardevol te ervaren.

Studenten met extra ondersteuningsbehoeften kunnen gebruikmaken van voorzieningen via Student Support. Studenten ervaren deze ondersteuning als toegankelijk, onder meer bij vragen over welzijn, persoonlijke omstandigheden of specifieke ondersteuningsbehoeften.

Opleidingsvertegenwoordigers gaven tijdens het panelgesprek aan dat zij de afgelopen jaren een toename zien van studenten met mentale klachten. Hogeschool Leiden heeft er daarom voor gekozen de ondersteuningscapaciteit uit te breiden, onder meer door de inzet van extra studentpsychologen.

Tijdens en na de coronaperiode is de begeleiding binnen de opleiding geïntensiveerd, onder meer door de inzet van extra docenten, mentoren en studentassistenten voor langstudeerders en verlengers. De begeleiding heeft zich de afgelopen jaren verder ontwikkeld, mede door veranderende studentenbehoeften en voortschrijdend inzicht. Door de inzet van onder andere formatief handelen, meer studentgerichte begeleiding en een versterkte blended leeromgeving is de ondersteuning beter afgestemd op de behoeften van studenten. Opleidingsvertegenwoordigers geven aan dat deze aanpak heeft bijgedragen aan een vermindering van de uitval in het eerste en tweede studiejaar.

Kwaliteitszorg

De opleiding zet verschillende instrumenten in om de kwaliteit van het onderwijs te kunnen waarborgen. Per blok vinden er evaluaties plaats en periodieke studentenpanels. Studenten geven aan dat het voor hen niet altijd duidelijk is wat er met hun feedback gebeurt. Opleidingsvertegenwoordigers lichten toe dat uitkomsten

van evaluaties en studentenpanels met moduleverantwoordelijken worden besproken en dat verslagen van studentenpanels via Brightspace worden gedeeld.

Overwegingen

Het panel stelt vast dat Hogeschool Leiden met de bacheloropleiding HBO-Rechten een gedegen en samenhangend programma heeft ontwikkeld. De leeruitkomsten zijn op een inzichtelijke wijze vertaald naar leerdoelen op moduleniveau. Het programma is logisch en duidelijk opgebouwd, met een geleidelijke toename van de complexiteit van het onderwijs en de zelfstandigheid van studenten. Studenten bouwen een stevige juridische kennisbasis op die consequent wordt verbonden met de beroepspraktijk en de maatschappelijke context.

Het panel waardeert de zorgvuldige wijze waarop de grootschalige, gefaseerde invoering van het nieuwe curriculum plaatsvindt. De invoering wordt breed gedragen binnen het docententeam en actief ondersteund vanuit de faculteit. De onderwijsleeromgeving is consistent ingericht vanuit de facultaire visie op leren. Elementen zoals brede vaardigheden, interdisciplinair leren en werken en blended learning zijn herkenbaar en goed uitgewerkt in de onderwijsleeromgeving. Het panel vraagt de opleiding echter aandacht te blijven houden voor de samenhang binnen het programma. Een curriculum met veel keuzemogelijkheden en een sterke nadruk op interdisciplinariteit kan leiden tot versnippering. Het panel raadt de opleiding daarom aan om bij de verdere invoering van het nieuwe curriculum de inhoudelijke samenhang tussen leerlijnen, ILW-blokken, stage en afstuderen te bewaken.

Het panel constateert dat digitalisering en het gebruik van generatieve AI een duidelijke en herkenbare plaats hebben gekregen in het on-

derwijs. De opleiding volgt daarbij het hogeschoolbrede beleid en heeft dit vertaald naar onderwijsactiviteiten waarin studenten worden voorbereid op de impact van GenAI op het juridische werkveld. Het panel waardeert de aandacht voor verantwoord en kritisch gebruik van GenAI. Tegelijkertijd merkt het panel op dat de ontwikkeling van AI-geletterdheid nog beperkt expliciet is uitgewerkt. Het panel adviseert de opleiding om studenten en docenten systematischer inzicht te geven in de rol van bias, en de gevolgen van AI-ondersteunde besluitvorming binnen de juridische praktijk. Dit alles mede in het licht van de leeruitkomst Digitaliseren in het nieuwe Landelijke beroeps- en opleidingsprofiel HBO-Rechten.

Met betrekking tot de studeerbaarheid signaleert het panel dat studenten in het derde en vierde studiejaar, met name tijdens de combinatie van stage en afstuderen, een hoge studiedruk ervaren. Het panel waardeert dat de opleiding deze signalen herkent en hierover al concrete aanpassingen overweegt. Het panel adviseert de opleiding om op korte termijn verdere stappen te zetten om de studeerbaarheid in deze fase te verbeteren, zodat onderwijs, stage en afstuderen beter in balans zijn.

Het panel constateert dat studenten gedurende de opleiding werken aan het analyseren van juridische en maatschappelijke vraagstukken en het ontwikkelen van een onderzoekende houding. In de huidige onderwijsopzet ligt in de eerste studiejaar de nadruk echter vooral op analyse en casusgericht werken, terwijl theoretische methodologische basiskennis pas laat in het curriculum wordt aangeboden. Het panel waardeert de ambitie van de opleiding om in het nieuwe curriculum de opbouw van onderzoeksvaardigheden te versterken en de verbinding met het Kenniscentrum Toegepaste Brede Welvaart intensiever te benutten. Het panel be-

nadrukt het belang dat deze ambitie in de verdere curriculumontwikkeling concreet wordt uitgewerkt, door onderzoeksvaardigheden eerder en doorlopend in het programma te positioneren en deze in nauwe samenwerking met het kenniscentrum systematisch te verdiepen.

Het panel is positief over de kwaliteit en betrokkenheid van het docententeam. Het panel waardeert dat het opleidingsmanagement zichtbaar betrokken is bij het onderwijs en zelf onderwijs verzorgt. Binnen het team ziet het panel een professionele en lerende cultuur, waarin inhoudelijke keuzes gezamenlijk worden gemaakt en waarin ruimte is om de impact van veranderingen, inclusief lastige of teleurstellende beslissingen, openlijk te bespreken. Gezien de omvang en duur van de curriculumontwikkeling benadrukt het panel het belang van het blijven stimuleren van eigenaarschap, onderlinge betrokkenheid en ontwikkelruimte binnen het team.

Het panel stelt vast dat de begeleiding binnen de opleiding sterk is en dat de opleidingsvisie 'wij kennen de student, de student kent ons' in de praktijk herkenbaar wordt waargemaakt. Studenten waarderen de persoonlijke benadering en de toegankelijkheid van docenten, mentoren, stagedocenten en ondersteunende diensten. Ook over de voorzieningen voor studenten met extra ondersteuningsbehoeften zijn studenten positief.

Tot slot merkt het panel op dat studenten aan geven fysieke onderwijsbijeenkomsten soms over te slaan, mede door de combinatie van online beschikbaar onderwijs en het ontbreken van een aanwezigheidsplicht. Tegelijkertijd geven studenten aan dat zij juist tijdens fysieke bijeenkomsten het meeste leren, vanwege de mogelijkheden voor interactie, verdieping en uitwisseling. Het panel ziet hierin een aandachtspunt voor de opleiding om, binnen het uit-

gangspunt van eigenaarschap en zelfregie, blijvend te investeren in begeleiding en didactische keuzes die studenten stimuleren om actief deel te nemen aan het fysieke onderwijs.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt het panel dat de opleiding voldoet aan deze standaard.

Toetsing

Standaard 3: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Bevindingen

De bacheloropleiding HBO-Rechten beschikt over een adequaat toetsbeleid. Het toetsbeleid sluit aan bij de toetsvisie en het toetsbeleid van de Faculteit Management & Bedrijf. In het toetsbeleid zijn de toetscyclus, de rollen en verantwoordelijkheden van betrokken gremia en de inhoudelijke en procedurele kaders voor toetsing beschreven. Het toetsbeleid is verder uitgewerkt in de Onderwijs- en Examenregeling (OER). In de OER zijn onder meer de rechten en plichten van studenten met betrekking tot onderwijs en examinering opgenomen.

Toetsprogramma

Op dit moment heeft de bachelor twee aparte toetsprogramma's. Een van de toetsprogramma's is afgestemd op het oude curriculum en het andere toetsprogramma is gedeeltelijk nog ontwikkeling en zal aansluiten bij het nieuwe curriculum. De overgang van het ene naar het andere toetsprogramma's vindt gefaseerd plaats.

Het oude (huidige) toetsprogramma heeft relatief veel toetseenheden kleiner dan 5 EC. Dat heeft in het eerste studiejaar geresulteerd in meer dan dertig afzonderlijke toetsen. Bovendien werden die dertig toetsen meerdere keren per jaar aangeboden vanwege het werken met roulerende blokken. Zowel docenten als studenten hebben aangegeven dat ze daarom een hoge toetsdruk ervaren, wat ten koste gaat van de studeerbaarheid en het leerproces van studenten.

In het nieuwe toetsprogramma is hier verandering in aangebracht. Het (nieuwe) eerste jaar bestaat uit twaalf toetseenheden van 5 EC en deze worden in een vaste volgorde aangeboden.

Eventuele herkansingen vinden plaats in het daaropvolgende blok. De opleiding verwacht op deze manier de toetsdruk substantieel te verlagen en studenten op die manier meer rust en overzicht te geven.

Toetsvormen

In zowel het oude als het nieuwe toetsprogramma vindt toetsing zoveel mogelijk plaats in een beroepsgerichte context. De opleiding toetst parate juridische basiskennis met schriftelijke kennistoetsen. Daarnaast worden studenten getoetst op de toepassing van deze kennis in praktijksituaties, onder meer via beroepsproducten en andere toepassingsgerichte toetsvormen. Met deze combinatie borgt de opleiding zowel juridische kennis als professioneel handelen.

De opleiding maakt gebruik van een gevarieerd aanbod aan summatieve toetsvormen. Dit betreft zowel schriftelijke kennistoetsen als toetsvormen waarin kennis, vaardigheden en inzicht geïntegreerd worden beoordeeld, zoals beroepsproducten, presentaties en assessments. In het eerste en tweede studiejaar worden schriftelijke kennistoetsen fysiek afgenomen. In het vierde jaar worden minor-toetsen bij wijze van experiment steeds vaker digitaal afgenomen via TestVision. Deze digitale afname vergroot de efficiëntie bij het nakijken en het organiseren van inzage. Bij de keuze voor toetsvormen weegt de opleiding expliciet de betrouwbaarheid, validiteit, transparantie en AI-gevoeligheid van de toets.

Naast summatieve toetsing maakt de bachelor HBO-Rechten ook gebruik van formatief handelen. In het oude curriculum bestond dit onder meer uit zelftesten, oefentoetsen en feedback

op opdrachten. In het nieuwe curriculum is formatief handelen structureel ingebed in zowel het fysieke als het digitale onderwijs. Door formatief handelen krijgen studenten tijdig inzicht in hun voortgang en in de mate waarin zij de leeruitkomsten beheersen. Dit stelt hen in staat hun leerproces gericht bij te sturen. Voor docenten biedt formatief handelen aanknopingspunten om het onderwijs af te stemmen op het niveau en de leerbehoeften van studenten en om gerichte feedback te geven.

De opleiding archiveert alle toetsen en bijbehorende documenten digitaal in de Toetswerkplaats. Voor elke toets is een toetsmatrijs beschikbaar waarin is vastgelegd hoe de toetsvragen zijn verdeeld over de toetstermen en hoe deze gezamenlijk bijdragen aan het behalen van de leeruitkomsten. Schriftelijke kennistoetsen beschikken over vastgestelde antwoordmodellen. Bij andere toetsvormen, zoals projecten en presentaties, zijn de beoordelingscriteria aan het begin van de module gedeeld met studenten. Bij groepsopdrachten wordt de individuele bijdrage van studenten afzonderlijk beoordeeld.

De beoordeling van toetsen vindt plaats door bevoegde examinatoren. Docenten kijken waar mogelijk horizontaal na en stemmen hun beoordeling af via kalibratie op basis van de beoordelingscriteria en -modellen. Hiermee worden beoordelaarseffecten beperkt. Mondelinge toetsen worden afgenomen volgens het vierogenprincipe.

In het kader van het nieuwe toetsprogramma onderzoekt de opleiding of er meer ruimte kan worden gecreëerd voor holistischer beoordelen. Daarbij wordt gekeken naar mogelijkheden om minder analytisch te toetsen en meer integraal te beoordelen, in lijn met het werken met leeruitkomsten, de toenemende zelfregie van studenten en een coachende rol van docenten.

Toetsing en generatieve AI

Bij het samenstellen van het nieuwe toetsprogramma is expliciet aandacht besteed aan de impact van generatieve AI op toetsing. Binnen de hogeschool zijn richtlijnen opgesteld voor het gebruik van AI-tools (zoals ChatGPT), die regelmatig met studenten worden besproken. In maart 2024 heeft de toetscommissie een AI-risico-inventarisatie uitgevoerd, waarna toetsen waarbij het risico op oneigenlijk gebruik groot werd geacht zijn aangepast. Ook op facultair niveau zijn in 2024–2025 toetsen aangepast vanwege AI-gevoeligheid. In de verdere ontwikkeling van onderwijs en toetsing wordt rekening gehouden met de mogelijkheden van GenAI, de geldende richtlijnen en de toetsing van kennis en vaardigheden.

Kwaliteitsborging

Binnen de faculteit Management & Bedrijf is één centrale examencommissie ingesteld voor alle opleidingen. De examencommissie bestaat uit drie kamers. Eén van deze kamers is specifiek gericht op de opleidingen HBO-Rechten en Communicatie en bestaat uit drie docenten van HBO-Rechten en één docent van Communicatie. Binnen de faculteitsbrede examencommissie vindt regelmatig afstemming plaats om kennisdeling en consistentie in beleid te bevorderen. De examencommissie is wettelijk verantwoordelijk voor de kwaliteit van toetsing en examinering, het vaststellen van het eindniveau en de benoeming van examinatoren. Zij analyseert jaarlijks steekproefsgewijs eindwerken en organiseert periodiek kalibratiesessies tussen examinatoren (zie ook standaard 4).

De toetsborgingscommissie, bestaande uit docenten van de bachelor HBO-Rechten, is door de examencommissie gemandateerd om de kwaliteit van toetsen te bewaken. De toetscommissie voert op basis van een jaarplanning steekproefsgewijze controles uit op toetsen en

beoordeelt of toetsvormen en toetsinhoud aansluiten bij de leerdoelen en het didactisch ontwerp van de modules. De bevindingen worden besproken met de examencommissie en het opleidingsmanagement en meegenomen in de verbetercyclus van de opleiding.

Het panel heeft tijdens de visitatie vernomen dat de examencommissie relatief veel individuele verzoeken van studenten ontvangt met betrekking tot toetsing, beoordeling en cijferregistratie. Studenten gaven aan dat de examencommissie soms lastig te bereiken is en dat de afhandeling van verzoeken in hun beleving (te) lang duurt. De examencommissie, docenten en het opleidingsmanagement herkennen dit beeld niet en geven aan dat verzoeken doorgaans tijdig worden opgepakt. Zowel studenten als docenten gaven aan dat studenten in het verleden soms zijn doorverwezen naar de examencommissie in situaties waarin vragen ook binnen het onderwijs of de opleiding zelf hadden kunnen worden opgelost.

Overwegingen

Het panel is van oordeel dat de bacheloropleiding HBO-Rechten beschikt over een helder uitgewerkte toetsvisie en toetsbeleid. Toetsing wordt ingezet om juridische kennis te beoordelen en de toepassing van die juridische kennis in beroepsgerichte en maatschappelijk relevante contexten. De toetsprogramma's van zowel het oude als het nieuwe curriculum sluiten aantoonbaar aan bij de beoogde leeruitkomsten en leerdoelen van de bachelor.

Het panel waardeert het (aankomende) nieuwe toetsprogramma binnen het nieuwe curriculum. De overstap van een groot aantal kleine, losstaande toetsen naar grotere en samenhangende toetseenheden draagt volgens het panel bij aan een vermindering van de ervaren toetsdruk en aan meer overzicht voor studenten. Het panel constateert dat formatief handelen in het

nieuwe curriculum een structurele plaats krijgt en wordt ingezet ter ondersteuning van het leerproces. Tegelijkertijd ziet het panel dat formatief handelen nog niet in alle onderdelen van het onderwijs consequent wordt toegepast. Het panel moedigt de opleiding aan om formatief handelen verder te versterken en dit consistent te verankeren in het onderwijs.

Het panel is positief over de wijze waarop de examencommissie en de toetsborgingscommissie hun taken vervullen. Beide commissies zijn zichtbaar en goed gepositioneerd binnen de opleiding en vervullen hun rol onafhankelijk en kritisch. Tijdens de visitatie is gesproken over signalen van studenten over behandeltermijnen van verzoeken. De examencommissie en het opleidingsmanagement gaven aan deze signalen niet eerder te hebben herkend. Het panel raadt aan de examencommissie en het opleidingsmanagement aan deze signalen nader te onderzoeken. De examencommissie dient onafhankelijk te opereren, maar tegelijkertijd goed geïnformeerd en in verbinding met de opleiding te blijven.

Met betrekking tot generatieve AI constateert het panel dat de opleiding adequaat omgaat met de gevolgen van AI voor toetsing. De uitgevoerde AI-risico-inventarisatie door de toetscommissie en de daaropvolgende aanpassingen van risicovolle toetsen laten zien dat de opleiding de impact van GenAI serieus neemt. Het panel stelt vast dat door deze gerichte interventies de kwetsbaarheid van toetsen voor ongewenst AI-gebruik substantieel is vermindert. Tegelijkertijd merkt het panel op dat ontwikkelingen op het gebied van GenAI snel gaan en dat genomen maatregelen niet blijvend toereikend hoeven te zijn. Het panel adviseert de opleiding daarom om de risico's rond AI-gebruik in toetsing structureel te blijven monitoren en toetsen periodiek opnieuw te beoordelen.

len. Daarbij acht het panel het wenselijk om actief gebruik te maken van de expertise binnen het kenniscentrum, zodat nieuwe ontwikkelingen tijdig kunnen worden gesignaleerd en vertaald naar toekomstbestendige toetsvormen, rekening houdend met de belasting van docenten als te veel in assessments wordt omgezet.

Tot slot benadrukt het panel het belang van een samenhangende langetermijnagenda voor de verdere ontwikkeling van toetsing. Gezien de omvang en duur van de curriculumvernieuwing acht het panel het van belang dat de opleiding systematisch blijft volgen hoe keuzes in toetsvormen, herkansingen, compensatieregelingen

en digitale ondersteunende systemen uitpakken voor studenten en docenten. Het panel heeft vertrouwen in de aanpak die de opleiding tot nu toe laat zien, waarin toetsontwikkeling zorgvuldig, gefaseerd en in samenhang met onderwijsontwikkeling plaatsvindt. De uitdaging voor de komende jaren ligt volgens het panel in het vasthouden van deze doordachte werkwijze en het blijven bewaken van samenhang, studeerbaarheid en borging binnen het toetsprogramma.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt het panel dat de opleiding voldoet aan deze standaard.

Gerealiseerde leerresultaten

Standaard 4: De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Bevindingen

Studenten tonen het gerealiseerde eindniveau op twee verschillende manieren aan. Te weten via de stage in het derde jaar en met het afstudeeronderzoek in het vierde jaar (zie standaard 2).

Stage

In het derde jaar lopen studenten stage in opdracht van een stageorganisatie (zie ook standaard 2). Het tweede deel van de stage bestaat uit het opbouwen van een stageportfolio waarin studenten beroepsproducten opnemen en reflecteren op hun professionele ontwikkeling en leerdoelen. Het stageportfolio vormt de basis voor de beoordeling van het eindniveau van de competenties *Belangen behartigen* en *Beslissen*, aangevuld met het oordeel van de werkbegeleider over het functioneren van de student in de beroepspraktijk.

De beoordeling wordt uitgevoerd door twee examinatoren: de stagebegeleider (examinator 1), die het volledige ontwikkelingstraject van de student volgt, en een tweede docent (examinator 2), die zich richt op het portfolio en de juridisch-inhoudelijke kwaliteit. Beide examinatoren maken gebruik van vastgestelde beoordelingscriteria. Om een consistente beoordeling te waarborgen kalibreren stagebegeleiders structureel, onder meer via intervisiebijeenkomsten, met expliciete aandacht voor het gezamenlijk begrip van het vereiste eindniveau.

Afstuderen

In het vierde jaar ronden studenten in opdracht van een organisatie een praktijkgericht juridisch afstudeeronderzoek af. Met het afstudeeronderzoek tonen studenten het eindniveau aan voor de competenties *Analyseren*, *Adviseren* en

Organiseren. Het afstudeeronderzoek is gericht op het in kaart brengen en analyseren van een actueel juridisch vraagstuk van de opdrachtgever.

Van studenten wordt verwacht dat ze een verantwoordingsverslag aanleveren, met een bijbehorend beroepsproduct. Het beroepsproduct kan verschillende vormen hebben, zoals de implementatie van aanbevelingen, een stappenplan, beslisboom, handleiding of infographic. In het verantwoordingsverslag onderbouwen studenten de juridische en methodologische keuzes waarvan ze gebruik hebben gemaakt tijdens het afstudeeronderzoek en maken ze inzichtelijk hoe het onderzoek heeft geleid tot het beroepsproduct.

De beoordeling van het afstudeeronderzoek vindt plaats aan de hand van een beoordelingsformulier dat is geënt op de Dublin descriptor. Het management van de bachelor en de examencommissie geven aan dat dit formulier faculteitsbreed wordt gehanteerd. Daarnaast vormt het beoordelingsformulier het formele kader voor het vaststellen van het eindniveau. Binnen de opleiding is vastgesteld dat het huidige, faculteitsbrede beoordelingsformulier niet in alle opzichten optimaal aansluit bij de leeruitkomsten van HBO-Rechten, de specifieke aard van praktijkgericht juridisch onderzoek en de beoordeling van beroepsproducten. De opleiding verkent daarom de ontwikkeling van een meer opleidingsspecifiek beoordelingsformulier. Het panel juicht dit toe.

Recent is er een mondeling toetsmoment toegevoegd aan het afstudeertraject. Dit mondelinge toetsmoment biedt studenten de gele-

genheid hun keuzes, werkwijze en beroepsproduct toe te lichten en stelt examinatoren in staat het inzicht en professionele handelen van studenten beter te beoordelen. De toevoeging van de extra mondelinge toets is mede ingegeven door ontwikkelingen rond generatieve AI.

De bachelor HBO-Rechten heeft een afstudeercommissie die een coördinerende en kwaliteitsbewakende rol vervult binnen het afstudeerproces. De afstudeercommissie organiseert onder meer periodieke kalibratiesessies waarin examinatoren gezamenlijk reflecteren op beoordelingen, het vereiste eindniveau en de toepassing van verschillende beoordelingscriteria. De kalibratiesessies dragen bij aan een gedeeld begrip van het vereiste eindniveau en aan consistentie in de beoordeling van afstudeerwerken.

In de komende jaren is de opleiding voornemens het afstudeerprogramma, in samenhang met de curriculumvernieuwing, verder te herzien. De huidige opzet, waarin studenten afstuderen in opdracht van een externe opdrachtgever en werken aan beroepsproducten, blijft gehandhaafd. Wel wordt beoogd de toetsing van het afstuderen meer programmatisch in te richten, zodat de beoordeling minder is gebaseerd op afzonderlijke producten en sterker op het geheel van ontwikkeling en behaalde leeruitkomsten.

Eindniveau

Om het gerealiseerde eindniveau te beoordelen heeft het panel 17 afstudeerdossiers bestudeerd van studenten die in de periode 2023–2025 zijn afgestudeerd. Aanvankelijk waren in lijn met de NVAO richtlijn 15 afstudeerwerken geselecteerd. De opleiding gaf echter na ontvangst aan dat hun oorspronkelijke lijst onvolledig was. Daarop zijn uit de aanvullende aanlevering nog twee extra afstudeerwerken geselecteerd, wat het totaal op 17 dossiers bracht. Elk afstudeerdossier bevat een stageportfolio, het

afstudeerwerk en de bijbehorende beoordelingsformulieren.

Het panel stelt vast dat de bestudeerde stageportfolio's over het algemeen zorgvuldig zijn uitgewerkt en op consistente wijze zijn beoordeeld. Stages vinden plaats in een relevante beroepscontext en studenten werken aantoonbaar toe naar het niveau van beginnend beroepsbeoefenaar.

Het panel constateert dat in het merendeel van de bestudeerde afstudeerwerken de juridische analyses correct en relevant zijn en aansluiten bij het gekozen praktijkvraagstuk. In de meeste dossiers is daarnaast een beroepsproduct opgenomen dat een herkenbare bijdrage levert aan de praktijk van de opdrachtgever. Het panel heeft in de bestudeerde afstudeerdossiers gezien dat studenten inhoudelijke en concrete feedback ontvangen van examinatoren. Bij twee afstudeerwerken heeft het panel een uitgebreider gesprek gevoerd over het toegekende eindniveau. Het betrof in beide gevallen afstudeerwerken die na herkansing als voldoende waren beoordeeld. Deze afstudeerwerken zijn door minimaal twee panelleden onafhankelijk beoordeeld. In deze afstudeerwerken was de samenhang tussen het onderzoek, de conclusies en het beroepsproduct beperkt. Het beroepsproduct bestond voornamelijk uit een samenvatting van het onderzoek. In één van deze twee gevallen is het panel van oordeel dat het afstudeerwerk onvoldoende had moeten worden beoordeeld.

Op basis van de overige afstudeerwerken, in combinatie met de gesprekken met de examencommissie, studenten, docenten, alumni en vertegenwoordigers uit het werkveld heeft het panel geen aanleiding om te twijfelen aan het gerealiseerde eindniveau van de opleiding als geheel. Deze conclusie wordt ondersteund door

de wijze waarop het eindniveau binnen de opleiding wordt bewaakt. De examencommissie bewaakt het eindniveau van de opleiding onder meer door jaarlijks steekproeven te nemen uit beoordelingen van toetsen waarin competenties op eindniveau worden getoetst. Dit betreft met name de derdejaars module Stage 2 en het afstudeeronderzoek in het vierde studiejaar. Daarnaast vindt structurele kalibratie plaats tussen examinatoren, waarmee een gedeeld beeld van het vereiste eindniveau wordt geborgd.

Aansluiting werkveld

Het panel heeft tijdens de visitatie onder meer met vertegenwoordigers uit het werkveld en alumni van de opleiding HBO-Rechten gesproken. Het werkveld geeft aan dat afgestudeerden van de Hogeschool Leiden beschikken over een solide juridische basis en goed zijn toegerust voor een startfunctie in uiteenlopende juridische werkomgevingen. Werkveldvertegenwoordigers herkennen in afgestudeerden het profiel van de responsieve jurist, met name in het vermogen om juridische vraagstukken te plaatsen in een bredere maatschappelijke en organisatorische context en om effectief te communiceren met collega's uit andere disciplines.

Werkveldvertegenwoordigers geven tevens bij het panel aan tevreden te zijn over het niveau en het functioneren van studenten tijdens stages en afstudeertrajecten. De vertegenwoordigers waarderen vooral de zelfstandigheid, de wijze waarop studenten de juridische kennis in de praktijk toepassen en de professionele houding van studenten. Alumni geven aan dat de opleiding hen goed heeft voorbereid op de beroepspraktijk. De brede opzet van de opleiding en de nadruk op praktijkgericht werken dragen volgens alumni bij aan een soepele overgang naar het werkveld of een vervolgopleiding.

Overwegingen

Het panel stelt vast dat het gerealiseerde eindniveau van de bacheloropleiding HBO-Rechten overeenkomt met het beoogde hbo-bachelorniveau. Op basis van het bestuderen van de afstudeerdossiers (bestaande uit stageportfolio's, afstudeerwerken en bijbehorende beoordelingsformulieren) concludeert het panel dat afgestudeerden het vereiste eindniveau hebben gerealiseerd. De dossieranalyses, in combinatie met gesprekken met studenten, docenten, alumni en vertegenwoordigers uit het werkveld, geven een goed beeld van het gerealiseerde eindniveau.

De combinatie van stage en afstuderen stelt studenten in staat een samenhangend en representatief beeld te laten zien van hun functioneren als beginnend hbo-jurist. Tijdens de stage tonen studenten in een authentieke beroepscontext aan dat zij de competenties Belangen behartigen en Beslissen op eindniveau beheersen. Het panel constateert dat studenten gedurende de stage aantoonbaar groeien in zelfstandigheid, professioneel handelen en verantwoordelijkheidsbesef.

Het panel merkt op dat bij de beoordeling van de stage geen gebruik wordt gemaakt van rubrics. Gezien het feit dat in de stage twee leeruitkomsten op eindniveau worden vastgesteld, acht het panel het wenselijk om de beoordeling te versterken met rubrics. Dit kan bijdragen aan meer transparantie voor studenten en aan een consistentere toepassing van beoordelingscriteria. Omdat bij de stagebeoordeling tevens input vanuit het werkveld wordt betrokken, adviseert het panel extra aandacht te besteden aan de vergelijkbaarheid en consistentie van beoordelingen tussen studenten en stageplaatsen.

Het panel constateert dat het merendeel van de beoordeelde afstudeerwerken correcte en relevante juridische analyses bevat die passen bij

het gekozen praktijkvraagstuk. Het panel beschouwt het beroepsproduct als een belangrijk onderdeel bij het aantonen van het vereiste eindniveau. In de meeste dossiers levert het beroepsproduct een herkenbare en bruikbare bijdrage aan de praktijk van de opdrachtgever. In enkele gevallen had het beroepsproduct echter meer uitgewerkt mogen worden tot zelfstandig praktijkproduct, waar het nu nog te veel verbonden is met het onderzoeksverslag. Het panel adviseert de opleiding daarom om de positie en functie van het beroepsproduct binnen het afstuderen explicieter te maken en dit product nadrukkelijker te beoordelen als een zelfstandig 'fabricaat'.

Het panel heeft over twee afstudeerwerken langer gesproken. Het betrof in beide gevallen herkansingen. In één van de gevallen kwam het panel tot het oordeel dat het afstudeerwerk als onvoldoende beoordeeld had moeten worden. Voor dit afstudeerwerk was een krappe voldoende toegekend. Het panel beschouwt de onterechte voldoende als incidentele bevinding van de bestudeerde afstudeerdossiers en ziet geen aanleiding om te twijfelen aan het gerealiseerde eindniveau van de opleiding als geheel. Wel acht het panel het wenselijk om bij herkansingen standaard een derde, onafhankelijke beoordelaar te betrekken, om de zorgvuldigheid en transparantie van de besluitvorming te verbeteren.

Het panel stelt vast dat het beoordelingsformulier voor het afstudeerwerk is gebaseerd op de Dublin-descriptoren. Hoewel dit formeel toelaatbaar is, acht het panel een beoordelingsformulier dat expliciet is afgeleid van de leeruitkomsten en het beroeps- en opleidingsprofiel van HBO-Rechten passender. Een dergelijk formulier kan examinatoren ondersteunen bij het

maken van scherpere inhoudelijke oordelen en bij het geven van meer gerichte, beroepsgerichte feedback aan studenten.

Het panel stelt vast dat de opleiding beschikt over een zorgvuldig ingericht systeem voor de borging van het eindniveau. Het vierogenprincipe, structurele kalibratiebijeenkomsten en steekproeven van afstudeerwerken door de examencommissie dragen bij aan betrouwbare, transparante en consistente beoordelingen en geven het panel vertrouwen in het gerealiseerde eindniveau. Het panel merkt daarbij op dat kalibratiesessies in de praktijk relatief vaak gericht zijn op procesmatige aspecten van het afstuderen, zoals planning en volledigheid van dossiers. Het panel acht het wenselijk dat deze sessies nadrukkelijker worden benut voor gezamenlijke afstemming op inhoud en niveau, met name bij grensgevallen en herkansingen.

Het panel is positief over het voornemen van de opleiding om het afstudeerprogramma, in samenhang met de curriculumvernieuwing, verder te herzien, waaronder met programmatisch toetsen. Het panel waardeert deze voorgenomen ontwikkeling. Programmatisch toetsen biedt volgens het panel kansen om het afstuderen inhoudelijk te versterken en de samenhang tussen onderwijs, toetsing en eindniveau verder te vergroten. Het panel adviseert de opleiding om de vernieuwing van het afstudeerprogramma zo snel mogelijk op te pakken zodat het 'eindpunt' van de opleiding ook als ijkpunt voor de onderwijsontwikkelaars kan fungeren.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt het panel dat de opleiding voldoet aan deze standaard.

Bijlage 1: administratieve gegevens van de opleiding

Instelling	
Naam in RIO	Stichting Hogeschool Leiden
Adres	Zernikedreef 11, 2333 CK Leiden
Website	www.hsleiden.nl
BRIN-nummer	21R1
Status	Bekostigd
ITK	Ja
Opleiding	
Eerste naam; zoals vastgelegd in RIO	HBO-Rechten
Locatie	Leiden
Opleidingsnummer in RIO	100105176 - 39205
Oriëntatie en niveau	Hbo-ba
Onderzoeksmaster	Nee
Taal in het onderwijs	Nederlands
(Wettelijke) beroepsvereisten (ja of nee)	Nee
Alle opleidingstrajecten/afstudeerrichtingen/ specialisaties	Nvt
Joint programme degree	Nee
Bijzonder kenmerk	Nee
Verleende graad en toevoeging aan de graad	LL.B.
Studielast in EC (60, 90, 120, 180, 240, 360)	240 EC
Variant(en)	Voltijd
Werken met eenheden van leeruitkomsten (voltijd, deeltijd, duaal)	Voltijd (in nieuw onderwijs)
Visitatiegroepindeling	HBO-Rechten cluster 2
Inleverdatum visitatierapport	1 mei 2026
Overig (bijv. naamswijziging of studieduur- verlenging)	Nvt

Bijlage 2: visitatiepanel

Peter de Vries, voorzitter
CvB Grafisch Lyceum Utrecht

Rachel Rietveld
HvA Hoofddocent B HBO Rechten

Jos Janssen lid
Academiemanager HAN Rechten

Anne van Hattum, student-lid
Student B Leisure & Events Management BUAS

Het panel werd ondersteund door Yvet Blom, gecertificeerd secretaris

Alle panelleden hebben een verklaring van onafhankelijkheid en onpartijdigheid ingevuld, ondertekend en deze zijn ingeleverd bij NVAO.

Bijlage 3: bezoekprogramma

Woensdag 3 december 2025:

Tijdstip	Onderwerp	Aanwezig
12.00 - 12.30	Inloop en ontvangst panel. Filmpje opleiding.	Directeur, Opleidingsmanagement en projectleiding.
12.30 - 13.30	Lunch panel	
13.30 - 14.00	Rondleiding school: werkplekken, lokalen campus e.d.	Studenten
14.00 - 15.00	Speeddates met studenten, docenten, alumni en werkveld. Thema's: *Verbinding. *Professionele ontwikkeling. *Eigenaarschap.	Studenten, alumni, docenten, werkveldvertegenwoordigers
15.15 – 16.15	Plenair gesprek met de studenten	Studenten en alumni
16.15 – 16.30	Overleg	Panel

16.30 - 17.00	Overleg voorbereiding dag 2 panel	Management en projectleiding.
17.00	Einde dag 1	

Donderdag 4 december 2025:

Tijdstip	Onderwerp	Deelnemers
08.30 - 9.15	Inloop en ontvangst panel.	Management, teamleiders, projectleiding visitatie
9.15- 10.15	Gesprek 1: Visie op beroep: de responsieve jurist	Curriculumcommissie (voorzitter), werkveldadviescommissie, opleidingscommissie, alumni, docent-onderzoekers
10.15- 10.30	Pauze	

10.30 - 11.30	Standaard 2 thema: Toekomstbestendig onderwijs/succesvol studeren	Eerstejaars en tweedejaars studenten, studentbegeleiders, coördinatoren leerjaar 2, projectleiding, curriculumcommissie (docentlid),
	11.30 - 12.30	Lunch en overleg en verhuizen naar G2.012 voor gesprekken
12.30 - 13.30	Standaard 3 thema: Toetsen om te leren	Toetscommissie (voorzitter + lid), examencommissie (lid), opleidingscommissie (studentlid)
	13.30- 13.45	Pauze
13.45 - 14.45	Standaard 4 thema: Eindniveau/afstuderen	Examencommissie (voorzitter), Afstudeercoördinator, afstudeercommissie, curriculumcommissie, stagecoördinator

14.45 - 15.00	Pauze en paneloverleg	
	15.00 - 16.00	Faculteitsmanagement, programmamanagement, teamleiders
16.00 - 17.00	Paneloverleg	Panel
	17.00 -	Terugkoppeling en borrel
		Team en geïnteresseerden

Bijlage 4: aanbevelingen vorige visitatie

De aanbevelingen in het vorige visitatierapport waren:

Algemeen

Het panel raadt de opleiding aan om zich sterker te manifesteren als lerende organisatie, die op grond van zowel individuele als gezamenlijke verantwoordelijkheid continue haar voordeel doet met gesignaleerde aandachtspunten en hier ook mondelinge en schriftelijke verantwoording over aflegt.

Een opleiding die als uitgangspunt hanteert dat zij een lerende organisatie is, toont aan hoe zij als opleiding als geheel leert van opgedane ervaringen en inzichten, zowel wanneer deze positief als negatief zijn. Het is daarom aanbevelingswaardig om naast de bewust ingezette grote onderwijs- en curriculumherziening ook concreet te maken hoe dit leren in de alledaagse procedures en de praktijk plaatsvindt.

- Maak concreet op welke wijze de opleiding leert van de steekproef van eindwerken door de faculteitsbrede examencommissie.

De examencommissie stelt een adviesrapport op nav van de bevindingen van de jaarlijkse steekproef. Dan wordt dit advies besproken door de EC met de afstudeercoördinator/-commissie en de opleidingsmanager. Op dit advies wordt vervolgens schriftelijk een reactie gegeven door de afstudeercoördinator. De eventuele opvolging van de adviezen wordt in de actualiseren en evaluatie van het afstudeerproces, het onderwijs of instructie/begeleiding meegenomen richting onderzoeksdocenten- en afstudeerbegeleiders. Indien nodig wordt hieraan aandacht besteed in teamoverleggen of -dagen. Op deze wijze doorlopen wij de kwaliteitscyclus eindwerken.

- Geef inzicht in hoe docenten datgene voorleven wat de opleiding kenmerkt. Bijvoorbeeld het idee van de T-shaped legal professional, de internationale focus en het belang van SDG's.

Docenten werken interdisciplinair samen aan en in het onderwijs. Professionalisering individueel en op teamniveau wordt ingezet om te verdiepen of te verbreden. Niet alleen het actualiseren van kennis staat daar centraal, maar juist het aanleren of verdiepen van de vaardigheden en houding die wij ook van studenten verwachten. Taalbewust onderwijs, formatief handelen, studentbegeleiding en samenwerken aan integrale onderwijsmodules- en toetsing zijn voorbeelden. Wij hebben een zeer actieve club docenten die zich bezighoudt met internationalisering, niet alleen het faciliteren van fysieke student exchanges, maar vooral ook het bezoeken van international staff weeks als professionaliseringsactiviteit, het vergroten van het internationale netwerk en het samen ontwikkelen en uitvoeren van (hybride) Engelstalige onderwijsmodules met strategische partnerinstituten. Er is faculteitsbeleid op gesteld op internationalisering en dit wordt meegenomen in de onderwijsontwikkeling. De SDGs zijn vertaald in de opleidingsvisie: aandacht voor mensenrechten, voor de impact van het recht op mens en maatschappij, meer bijzonder: wij leiden op tot responsieve juristen. Deze visie vertaalt zich in concrete onderwijsmodules in ons nieuwe onderwijs.

- Maak duidelijk hoe en wanneer er ruimte is om te experimenteren binnen het curriculum en hoe hier vervolgens van geleerd wordt.

Bij het ontwikkelen van nieuw onderwijs. Voorbeeld hiervan is dat we bij het tweedejaars blok Migratie een atelierdag met het werkveld hebben geïntegreerd. Dit was een experiment en dat is zo goed bevalen dat we dit breder in ons nieuw tweedejaarsprogramma inbedden. Idem voor op andere wijze lesgeven, met meerdere docenten voor de klas, waar we weer deels van af zijn gestapt. Ook kijken we bij

andere opleidingen hoe zij werken met portfolio onderwijs en programmatisch toetsen, of nemen hierin deel als docent. Zo kunnen wij leren van hun ervaringen en deze meenemen.

- Toon aan hoe en wanneer er door individuele docenten gereflecteerd wordt op de ontwikkelingen binnen de opleiding en wat er met deze reflecties gedaan wordt.

Tijdens teamdagen en/of overleggen wordt er aandacht besteed aan alle zaken die belangrijk zijn voor de opleiding en het team. Zo worden uitkomsten van medewerkerstevredenheidsonderzoeken individueel (door leidinggevende met medewerker) en gezamenlijk als team besproken. Er wordt uitdrukkelijk stilgegaan bij de impact van de ontwikkelingen op de werkdruk en het welzijn van het team. Ook wat het nieuwe onderwijs betekent voor de docentrol. Wij nodigen medewerkers nadrukkelijk uit om zich uit te spreken en bieden hun de ruimte om dit op een voor hen veilige manier te doen. Deze reflecties worden meegenomen in de ontwikkeling vanuit de Deep democracy werkwijzen: de meerderheid besluit met aandacht voor wat de minderheid nodig heeft om mee te komen. Er is ook onderzoek gedaan door een docent (SDB) naar wat veranderingen teweeg kunnen brengen bij het team. Andere methode is het maken van een pre-mortem (naar D. Kahnemann) om alle zorgen over wat kan misgaan in kaart te brengen en die mee te nemen in het nieuwe ontwerp.

- Zorg dat er voldoende ruimte is voor het ventileren van kritische kanttekeningen en aandachtspunten door docenten. Creëer een 'luis in de pels' binnen het team en duid hoe dit helpt om scherp te blijven. *De Opleidingscommissie van HBO-Rechten neemt naast de kwaliteit van de opleiding ook de medezeggenschapsrol op zich het gebied van docenten(welzijn)in binnen onze de hogeschoolstructuur. Zij werken intensief formeel en informeel samen met de opleidingsmanager bij het bespreekbaar maken van de impact van veranderingen op docenten en studenten in de context van bv de onderwijsontwikkeling. Onderwerpen als welzijn en werkdruk, veranderende rol van docenten worden hier expliciet ter sprake gebracht en hebben effect op de koers van de opleiding en het team.*

Daarnaast is sinds de laatste visitatie ook het specifieke doel om bij elke medewerker het vertrouwen te genereren dat zij zich vrijelijk kunnen uitspreken over zorgen en wensen en dat kritische kanttekeningen en aandachtspunten serieus genomen worden door elkaar. Middels een verscheidenheid aan activiteiten op het thema sociale veiligheid en trainingen in Deep democracy, geven en ontvangen van feedback heeft dit onze continue aandacht. Ook werken we sinds een jaar met een HIT agenda: Het Inclusieve Team, activiteiten die we organiseren door het jaar heen om elkaar beter te leren kennen en sneller te leren vinden. Dat is zeer belangrijk binnen ons grote team.

- Maak inzichtelijk hoe het werken op basis van vertrouwen in de praktijk werkt en maak concreet waar het onderhouden van een paper trail essentieel is om nu en in de toekomst te kunnen leren van werkwijzen.

Werken op basis van vertrouwen vereist naast een sociaal veilige werk- en leeromgeving een helder overzicht van de team- en opleidingsdoelen en wie welke taken en verantwoordelijkheden daarin heeft. Deze zijn helder belegd en worden steeds geëvalueerd. Een voorbeeld is het werken naar en aan een nieuw curriculum dat al een aantal jaren speelt. Hierin is het uitgangspunt dat we werken vanuit duidelijke opdrachten/opgaven binnen duidelijke kaders en een goede communicatie en bijpassende overlegstructuur is daarbij essentieel. Deze worden in elk geval jaarlijks en zoveel eerder als nodig geëvalueerd en bijgesteld. Ook in individuele gesprekken wordt hieraan aandacht besteed.

Bijlage 5: leeruitkomsten

Juridisch

Jaar 1

Op niveau 1 heeft de student basiskennis van de systematiek en structuur van het recht en van op de gebieden mensenrechten, staatsrecht, bestuursrecht en privaatrecht. Hij kan simpele rechtsvragen identificeren, formuleren en beantwoorden, ethische dilemma's signaleren en kan eenvoudige juridische casus in bovengenoemde rechtsgebieden analyseren, oplossen en daarin adviseren, eventueel met behulp van jurisprudentie.

Jaar 2

Op niveau 2 heeft de student zijn kennisbasis uitgebreid doordat hij zich heeft verdiept in bijzondere privaatrechtelijke overeenkomsten, bijzonder bestuursrecht, (internationaal) migratierecht en diverse governance gerelateerde onderwerpen. Hij kan met behulp van jurisprudentie enigszins complexe rechtsvragen identificeren, formuleren en beantwoorden. Hij kan in een enigszins complexe casus de juridische aspecten scheiden van de maatschappelijke en ethische factoren, die betrekken bij zijn advies en voorsorteren op een beslissing daarover.

Eindniveau

De startbekwame hbo-jurist beschikt over een gedegen juridische kennisbasis en de vaardigheden die hij nodig heeft om nieuwe rechtsgebieden daar efficiënt en zelfstandig in te integreren. Hierdoor is hij in staat om zijn cliënten en andere opdrachtgevers te voorzien van scherpe analyses en adviezen, waar hij passende beslissingen bij kan nemen. Doordat hij zijn juridische expertise combineert met een scherp ethisch besef en een zorgvuldig afgewogen inzet van kennis en vaardigheden uit bredere disciplines levert de hbo-jurist hoogwaardige juridische dienstverlening in een dynamische beroepsomgeving.

Communicatieve vaardigheden

Jaar 1

De student beheerst basale schriftelijke en mondelinge communicatie en ontwikkelt taalbewustzijn. Zijn taalgebruik en woordenschat volstaan om eenvoudige juridische redeneringen over te brengen. Hij kan standpunten helder verwoorden, eenvoudige adviezen opstellen en fictieve cliënten vertegenwoordigen binnen een beroepsrol.

Jaar 2

De student communiceert vrijwel foutloos over complexe juridische informatie naar zowel specialisten als leken. Hij stemt zijn taalgebruik af op context en doelgroep en kan in samenwerking met medestudenten en praktijkvertegenwoordigers adviseren over complexere casussen.

Eindniveau

De startbekwame hbo-jurist communiceert helder en doeltreffend, schriftelijk en mondeling. Hij doorgrondt belangen en gevoeligheden, maakt bewuste keuzes in stijl en toon en is in staat om cliënten effectief te adviseren en belangen te behartigen, ook in een multiculturele, dynamische maatschappij.

Managementvaardigheden

Jaar 1

Op niveau 1 beschikt de student over een basaal kennisniveau van hoe juridische organisaties en processen zijn ingericht in het bestuurs-, civiel- en strafrecht, van juridisch kennis- en informatiemanagement en over voldoende gespreksvaardigheden om in een oefengesprek een juridische kwestie te bespreken. Hij kan met medestudenten georganiseerd samenwerken in monodisciplinaire projectgroepen, om gedegen resultaten op te leveren tegen afgesproken deadlines.

Jaar 2

Op niveau 2 heeft de student zijn kennis uitgebreid doordat hij processen in bepaalde specifieke rechtsgebieden heeft doorlopen (bijzonder bestuursrecht waaronder migratierecht, kanton, compliance). Hij kan samenwerken met medestudenten uit andere disciplines en kan zijn werkzaamheden in bredere samenwerkingsverbanden afstemmen om met aandacht voor project- en stakeholder management tot een geïntegreerde aanpak van een fictieve casus te komen.

Eindniveau

De startbekwame hbo-jurist initieert en draagt constructief bij aan samenwerkingen in (interdisciplinaire) teams en organiseert daardoor een effectieve juridische praktijk, met aandacht voor legal tech, juridisch proces-, project- en kwaliteitsmanagement en kennis- en informatiemanagement. De hbo-jurist heeft het overzicht over de organisationale context van zijn werk en kan gedegen keuzes maken over de inrichting daarvan, rekening houdend met de professionele en ethische normen bij een toekomstige organisatie.

Digitalisering

Jaar 1

Op niveau 1 heeft de student basale kennis van de digitale ontwikkelingen in de hedendaagse juridische beroepspraktijk en kan hij in algemene zin de daaraan gerelateerde kansen en risico's beschrijven. Hij kan uitleggen wat het nut van de meest gebruikte categorieën digitale hulpmiddelen is en kan de meer eenvoudige functionaliteiten daarvan gebruiken bij het vervaardigen van analyses en adviezen.

Jaar 2

Op niveau 2 heeft de student zijn kennis van de digitalisering van de juridische beroepspraktijk uitgebreid en verdiept met inzicht in hoe en waarom bepaalde digitale hulpmiddelen in een aantal specifieke rechtsgebieden worden ingezet. Hij kan specifiek uitleggen welke kansen en risico's het gebruik van gegeven technologische hulpmiddelen oplevert en kan in een fictieve casus een organisatie adviseren over hoe de implementatie van een technologisch hulpmiddel de dienstverlening efficiënter en/of effectiever kan maken.

Eindniveau

De startbekwame hbo-jurist optimaliseert juridische processen door het beredeneerd organiseren van de implementatie van al dan niet innovatieve technologische hulpmiddelen die de juridische kwaliteit verhogen, de foutgevoeligheid verlagen en de efficiëntie verbeteren, waarbij hij rekening houdt met zowel de kansen als de risico's voor de organisatie, de professionals en de betrokkenen.

Maatschappelijk besef

Jaar 1

Op niveau 1 kan de student beschrijven wat de belangrijkste maatschappelijke ontwikkelingen zijn die het werk van juristen (kunnen) beïnvloeden, kent hij de belangrijkste ethische stromingen en kan hij ethische aspecten signaleren in een eenvoudige casus.

Jaar 2

Op niveau 2 kan de student ten aanzien van maatschappelijke ontwikkelingen beschrijven welke belangen, juridische aspecten er een rol in spelen, zijn eigen visie daarop formuleren en verantwoorden aan de hand van ethische overwegingen.

Eindniveau

De startbekwame hbo-jurist reflecteert over de invloed die relevante maatschappelijke ontwikkelingen en ethische overwegingen op zijn beslissingen (kunnen) hebben en kan verantwoorden hoe die zich verhouden tot de professionele standaarden die gelden voor zijn beoogde juridische beroep.

Onderzoek

Jaar 1

Op niveau 1 kan de student een betrekkelijk eenvoudig juridisch(-maatschappelijk) vraagstuk omschrijven en hierover een probleemanalyse opstellen, er passende onderzoeksvragen over formuleren en kan deze in hun context plaatsen. De student kan dit vraagstuk onderzoeken op basis van betrouwbare en valide onderzoeksmethoden en kwalitatief hoogstaande bronnen (waaronder jurisprudentie), voorziet zijn onderzoek van een gedegen bronvermelding op basis van de Leidraad voor juridische auteurs en handelt vanuit een juridische beroepsrol.

Jaar 2

Op niveau 2 heeft de student zich verder ontwikkeld doordat hij ook interdisciplinaire vraagstukken kan analyseren, hier een gedegen onderzoeksopzet over kan opstellen en een begin kan maken met de uitvoering van de onderzoeksmethoden. De student kan de kwaliteit van de gekozen (niet-juridische) bronnen verantwoorden en geeft

bij het uitvoeren van zijn onderzoek rekenschap van hoe zijn beroepsrol zich verhoudt tot andere voor het vraagstuk relevante disciplines.

Eindniveau

De startbekwame hbo-jurist voert gedegen onderzoek uit door complexe vraagstukken te identificeren en analyseren, onderzoeksvragen te formuleren en geschikte onderzoeksmethoden toe te passen in een beroepsauthenticke en zo nodig interdisciplinaire context.

Bijlage 6: bestudeerde documenten

- Zelfevaluatie
- Advies leerlijn responsieve bestuursjurist (2024)
- Arbeidsmarktonderzoek opleidingen HBO-Rechten (2022)
- Advies curriculumcommissie herontwerp (2024)
- Consultatiedocument ontwikkeling nieuw onderwijs (2024)
- Blauwdruk curriculum jaar 1 tot en met 4 (2024)
- Leerlijnen op eindniveau (2024)
- Brede vaardigheden en ILW (2023–2024)
- ILW en Brede Vaardigheden (2023)
- Koersplan faculteit M&B – werken aan impact (2025)
- Visie op leren faculteit M&B (2023)
- Visie op toetsing faculteit M&B (2024)
- Landelijk beroepsprofiel (oud – 2019 en nieuw – 2025)
- Leidraad AI en onderwijs voor docenten (2025)
- Leidraad AI en onderwijs voor studenten (2025)
- Ontwikkelgesprek (2020)
- Rapportages interne audit 2023 en 2024
- Visitatierapport HBO-Rechten (2019)
- WAC aantekeningen 16 oktober 2025
- WAC programma / presentatie 16 oktober 2025
- Docentenhandleiding portfolio RechtVaardig jaar 1 (2025)
- Docentenhandleiding studieloopbaanbegeleiding (2025)
- Docententeam inclusief professionalisering (2025)
- Jaarverslagen opleidingscommissie 2023–2025
- Jaarverslagen examencommissie M&B 2023–2025
- Jaarplan toetscommissie 2024–2025
- Reglement examencommissies Hogeschool Leiden (2023)
- Toetsbeleidsplan faculteit M&B (2025)
- Toetsbeleidsplan HBO-Rechten (2024)
- OER HBO-Rechten 2023–2024 tot en met 2025–2026
- Kalibratie stage (2024)
- Kalibreren afstuderen 2023–2024 en 2024–2025
- Moduleboek afstudeeropdracht en bedrijfspresentatie 2024–2025 en 2025–2026
- Beoordelingsformulier afstuderen (2025)
- Reviews afstudeerwerken 2023 en 2024
- Stagehandleidingen organisatie 2023–2024 en 2024–2025
- Stagehandleidingen student 2023–2024 en 2024–2025
- Steekproeven examencommissie 2023–2024 en 2024–2025
- Reactie op steekproeven examencommissie 2023–2024 en 2024–2025
- Acties opleiding n.a.v. NSE 2024 en Keuzegids 2025
- Factsheet NSE 2025 en NSE 2025
- HBO-monitor 2022 tot en met 2024
- Opleidingsgids 2025–2026
- Overzichtsrapportage studievoortgang 2025
- Samenvattingen Evalytics Rechtspraktijk 1 2023–2024 en 2024–2025
- Scrumhandleiding (2025)
- Dossiers afstudeerwerken van 17 studenten (afstuderen en stage)

